

**Det særlige rådgivende udvalg
for dansk tysk samarbejde:
Afrapportering 2022**

Godkendt af regionsrådet den 31. oktober 2022

Formandens synspunkt

Samarbejdet mellem Syddanmark og det nordlige Tyskland, særligt Slesvig-Holsten, hviler på stærke historiske rødder. Det mellemfolkelige og kulturelle samarbejde mellem Danmark og Tyskland har udviklet sig i stadig mere positiv retning. Det er min ærlige mening, at samarbejdet over grænsen faktisk aldrig har været bedre!

I Region Syddanmark har vi opprioriteret samarbejdet politisk, bl.a. ved at nedsætte et særligt rådgivende udvalg for dansk-tysk samarbejde. Nærværende rapport er udvalgets første rapport til regionsrådet.

I corona-tiden oplevede vi pludseligt, at grænserne blev lukket. Det var et chok, og en udfordring i grænselandet. Men det viste heldigvis også, at vi på mange måder tog den åbne grænse for givet. Den erkendelse er en virkelig god forudsætning for et dynamisk samarbejde.

Nu hvor grænserne er åbne igen, kan vi se en række gode initiativer tage form. Vi har sammen med delstatsregeringen i Kiel lanceret en dansk-tysk udviklingsalliance, som også den nye regering, der tiltrådte i juni 2022, har på programmet.

I Syddanmark er vi oprigtigt glade for de markeringer, den nye regering under Daniel Günther i Slesvig-Holsten er kommet med vedrørende samarbejde med Danmark. Det bliver opprioriteret både i form og indhold, og den åbne invitation vil vi tage imod.

Indhold

Side 2	Formandens synspunkt
Side 3	Status for prioriterede samarbejder
Side 6	Udvalgets anbefalinger vedr. nye initiativer
Side 7	Udvalgets eget virke
Side 9	Udviklingsbarometer

Udgivelse:
Regional Udvik-
ling
Region Syddan-
mark
Damhaven 12,
7100 Vejle

Foto:
Hyldegger Foto-
grafi
Getty Images
Patricio Soto

Verdensmålene for bæredygtig udvikling blev vedtaget af regeringslederne i 2015. De sætter den globale udviklingsdagsorden frem mod 2030 og forpligter verdens lande til at handle på de udfordringer, verden står overfor. Udfordringerne har nationale, regionale og lokale konsekvenser og skal løses i fællesskab. Verdensmålene udgør 17 konkrete mål og 169 delmål, som gælder for alle FN's 193 medlemslande.

Status for prioriterede samarbejder

Region Syddanmarks samarbejde med Tyskland og særligt Slesvig-Holsten foregår gennem mange kanaler og på flere geografiske niveauer. Det rækker fra meget grænsenære aktiviteter til kontakter gennem europæiske organisationer. Nedenfor gennemgås de vigtigste områder, de prioriterede samarbejder.

a. Bilateralt samarbejde med delstaten

Den 24. august 2021 underskrev regionsrådsformand Stephanie Lose og ministerpræsident Daniel Günther en fælleserklæring om fornyet samarbejde mellem Region Syddanmark og delstaten Slesvig-Holsten. Samtidig lancerede parterne den dansk-tyske udviklingsalliance (se punkt c). Inden for et år efter aftalens indgåelse har de underskrivende parter lykønsket hinanden med genvalg som henholdsvis regionsrådsformand og ministerpræsident.

I perioden fra august 2021 til sommeren 2022 har samarbejdet med delstaten primært handlet om den dansk-tyske udviklingsalliance og til færdigudvikling af programmet for Interreg 6A Deutschland-Danmark (se punkt b).

Parterne er enige om, at den gode samarbejdsrelation skal udnyttes til at iværksætte samarbejder på områder, hvor det giver værdi, at netop regionen og delstaten tager initiativer. Der er i løbet af foråret 2022 blevet arbejdet med at aftale en handlingsplan 2022/2023 for samarbejdet, men dette arbejde blev udsat pga. delstatsvalg og regeringsforhandlinger i Slesvig-Holsten.

I slutningen af juni tiltrådte en ny regering i Kiel. I forbindelse med sin tiltrædelse erklærede koalitionsparterne (CDU og De Grønne), at man ønsker at styrke forbindelserne til Danmark. Der bliver tilknyttet en særlig koordinator til området, hvilket skal give nye politiske impulser. Det forventes på dette grundlag, at samarbejdsrelationerne bliver styrket i fremtiden.

b. Interreg 6A

Region Syddanmark har i tæt samarbejde med Region Sjælland og ni nordtyske programpartnere udviklet et programforslag for Interreg 6A Deutschland-Danmark, som blev godkendt af EU-Kommissionen i slutningen af april 2022. Hermed er et EU-tilskud på ca. 700 mio. kr. sikret til grænseoverskridende udviklingsprojekter i perioden 2021-2027. Programforberedelserne har været i gang i længere tid, og de har været intensive siden sommeren 2019.

Programgeografien er uændret i forhold til Interreg 5A 2014-2020, og forvaltningsstrukturen består fortsat af et Interreg-udvalg, en forvaltningsmyndighed i Kiel og Interreg-sekretariatet i Kruså. Sekretariatet er en del af Region Syddanmarks organisation. Der er gennemsnitligt 8 ansatte på kontoret, hvis drift finansieres af såkaldt teknisk bistand fra Interreg-programmet.

I løbet af efteråret 2022 indgår programpartnere en endelig aftale om gennemførelse af programmet, herunder en fordeling af den nødvendige medfinansiering. Udgifter for Region Syddanmark vil holde sig inden for det niveau, som regionsrådet bevilgede til formålet den 27. september 2021: 1.868.847 euro, fordelt på ni årlige rater á 1,55 mio. kr. i årene 2022-2030.

Interreg-udvalget holdt sit konstituerende møde den 11. maj 2022, hvor Jens Wistoft (V) blev valgt som en del af formandsskabet (næstformand i 2022 og formand i 2023). Fra regionsrådet sidder også Karsten Uno Petersen (A) i udvalget, mens 7 syddanske partnere har indstillet medlemmer til udvalget til regionsrådets udpegnings.

Interreg 6A trækker på stærke erfaringer med at gennemføre Interreg 5A. Dette program viste, at programgeografien var effektiv. I løbet af programperioden fandt man frem til en passende balance mellem øst og vest, og mellem projekter for hele geografien og mindre samarbejder. Forvaltningsstrukturen virkede, men det viste sig også, at støttemodtagere ofte fandt administrationsbyrden unødigt stor. I det nye program er der taget mange skridt for gøre det mere attraktivt at modtage støtte. Det vil i de kommende år vise sig, om det virker efter hensigten. Det nye programs første ansøgningsfrist var medio august 2022 med afgørelse i Interreg-udvalget i december 2022.

Programmet er opdelt i 4 prioriteter, der samlet har et pænt sammenfald med Region Syddanmarks regionale udviklingsstrategi, Fremtidens Syddanmark. Region Syddanmark vil løbende følge med i søgningen til prioriteterne (En Innovativ Region, En Grøn Region, En Attraktiv Region og En Funktionel Region), og vil tage initiativ til at samle projektpartnerskaber på områder med strategisk interesse. Det forventes særligt at der kan blive behov for aktivitet vedr. klima- og miljøspørgsmål. Vedr. mere borgernære projekter samler interessen sig i første omgang om at skabe en såkaldt "borgerprojektfond".

c. Den dansk-tyske udviklingsalliance

Udviklingsalliancen er et nyt element i den seneste samarbejdsaftale med Slesvig-Holsten fra august 2021. Formålet med alliancen er at knytte udviklingsaktører sammen på tværs af hele geografien for at styrke områdets samlede konkurrenceevne og position. I modsætning til andre formater skal alliancen fungere som et slankt og efterspørgselsdrevet tiltag. I 2022 fokuseres der således på en operationel tilgang, som skal styrke opbakningen, gensidig synlighed og den faglige interesse i begge lande. Hertil hører en opsøgende indsats over for de væsentligste klynger, nøgleaktører, gensidige besøg og udnyttelse af en række eksisterende nøglebegivenheder, herunder

- AI-konference i Lübeck (marts)
- R22 i Odense - IHK sendte en større delegation
- IEA-konference i Sønderborg 7.-9. juni: Deltagelse af nordtyske forsyningsselskaber, samt regionale interessenter via IHK
- "Trendtag" for nordtysk fødevarerklunge 30. juni i Lübeck
- Innovationsfestival i Vejle 28. august
- Digital workshop ved Indenrigsministeriet i Kiel 12. september
- Brintkonference i Husum 14. september
- World Energy Cities Partnership Esbjerg (oktober)

Desuden pågår bl.a. drøftelser med bl.a. Goethe-Institut og Den Tyske Ambassade i København om muligheder for at styrke sprogindsatsen for de erhvervsaktive og sonderinger på et muligt analysesamarbejde med det anerkendte Institut für Weltwirtschaft i Kiel. Det undersøges også, hvordan det nye Interreg-program 6 kan understøtte alliancens aktører. Efter regeringsdannelsen forventes en styrket forankring hos regeringen i Kiel, der som et led i koalitionsaftalen udpeger en koordinator for det dansk-tyske samarbejde.

d. Region Sønderjylland-Schleswig

Region Sønderjylland-Schleswig er fortsat en central aktør i Region Syddanmarks dansk-tyske samarbejde. Her mødes de organisationer, der har størst betydning i det helt grænsenære samarbejde. Region Syddanmark, Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder kommune på dansk side, og på tysk side Stadt Flensburg, Kreis Nordfriesland og Kreis Schleswig-Flensburg. Desuden er det tyske mindretal i Danmark og danske mindretal i Tyskland repræsenteret. Organisationen er samtidig sekretariat for kulturaftale Sønderjylland-Schleswig.

Siden efteråret 2020 har aftalegrundlaget været drøftet, og der blev i 2021 gennemført en evaluering. På dette grundlag vedtog bestyrelsen i juni 2022 et nyt aftalegrundlag og en ny strategi. Aftalegrundlaget er på ubestemt tid og strategipapiret er gældende fra 2023-2026. Aftalegrundlaget blev senest revideret i 2016. Den nye aftale og den nye strategi bliver fremlagt til regionsrådets beslutning i løbet af efteråret 2022.

Drøftelserne om aftalegrundlag og strategi har grundlæggende vist, at aftalepartnerne er tilfredse med organisationens virke, og at de grænsenære organisationer ønsker at emnet grænseregionale udvikling skal fastholdes som et emne.

e. Samarbejde med mindretallene

Region Syddanmark har i en række sammenhænge samarbejdet med repræsentanter for mindretallene, herunder bestyrelsen for Region Sønderjylland-Schleswig, det dansk-tyske Interreg-udvalg. Region Syddanmarks særlige repræsentant for dansk-tysk samarbejde deltager i DialogForumNorden, som er et forum for mindretal og mindretalsspørgsmål i Slesvig-Holsten, hvor bl.a. det danske mindretal i Tyskland, det tyske mindretal i Danmark og Region Syddanmark er repræsenteret. Desuden er Region Syddanmark medlem af "MinderheitenKompetenzNetzwerk" (mindretalskompetencenetværk).

Region Syddanmark samarbejder også direkte med det danske og frisiske mindretals parti i Slesvig-Holsten, SSW. Ved valget til Forbundsdagen i september 2021 fik partiet for første gang siden 1947 valgt et medlem, Stefan Seidler. Ved valg til landdagen i Slesvig-Holsten i maj 2022 fik SSW et historisk flot valg med 5,7% af stemmerne og 4 medlemmer af landdagen.

Sydslesvigsk Forening (SSF) er det danske mindretals kulturelle hovedorganisation og med sine ca. 16.000 medlemmer den største danske forening i Sydslesvig. SSF organiserer mindretallets lokale basisarbejde i mere end 70 lokalforeninger (distrikter) fordelt over hele Sydslesvig. SSF er portal til dansk fællesskab, sprog og kultur.

Det tyske mindretals hovedorganisation Bund Deutscher Nordschleswiger (BDN) er officielt anerkendt som talerør for det tyske mindretal. BDN er en kulturel og social organisation, der har en bred palette af aktiviteter, lige fra et sekretariat i København der følger folketingets og regeringens arbejde til de årlige folkefester, f.eks. Deutscher Tag og Knivsbergfest. Det tyske mindretal har også et politisk parti, Slesvigsk Parti, der til kommunalvalget i 2021 var stillet op i alle sønderjyske kommuner. Det skabte historie at Jørgen Popp Petersen i Tønder blev den første borgmester i Danmark med tysk minoritetsbaggrund.

Medlemmer af Det særlige rådgivende udvalg for Dansk Tysk samarbejde:

Jens Wistoft

Regionsrådsmedlem, formand for Det særlige rådgivende udvalg for Dansk Tysk samarbejde og medlem af Udvalget for Regional Udvikling.

Stephanie Lose

Regionsrådsformand

Michael Nielsen

Regionsrådsmedlem og formand for Udvalget for Regional Udvikling

Kim Johansen

Regionsrådsmedlem og medlem af Udvalget for Regional Udvikling.

Udvalgets anbefalinger vedrørende nye initiativer

Fremme af tyskkompetencer

Som nabo til Tyskland har Region Syddanmark en særlig interesse i at styrke syddanskernes tyskkundskaber. Meget tyder imidlertid på, at tyskkompetencer generelt er i tilbagegang, hvilket kan føre til manglende udnyttelse af potentialerne i samarbejdet med Tyskland. Region Syddanmark har løbende støttet indsatser på dette område, bl.a. med midler fra Uddannelsespuljen, og det anbefales, at denne tilgang fastholdes. Det skal gøres attraktivt at vælge tysk til i uddannelsessystemet, sprogundervisningen skal udvikles løbende, og det skal gøres klarere, at tyskkompetencer giver mange muligheder på arbejdsmarkedet.

Det anbefales samtidigt, at mulighederne for øget dialog og samarbejde med nationale aktører om rammerne for udviklingen af tyskkundskaber afsøges.

Ny grænselandsanalyse

I forbindelse med nærværende rapport offentliggøres samtidig et udviklingsbarometer for det dansk-tyske samarbejde (se side 9-14). I 2021 offentliggjorde Region Syddanmark en grænselandsanalyse (Grænselandet på Tværs), der var baseret på interview af en repræsentativ andel af borgere i grænselandet, på begge sider af grænsen. Tilsvarende præsenterede det renommerede "Institut für Weltwirtschaft" (IfW) i Kiel i 2020 et regionaløkonomisk studie, der viser signifikante strukturelle forskelle på tværs af grænsen. Udvalget anbefaler, at der følges op med nye grænselandsanalyser og evt. et fælles studie i samarbejde med SDU, IfW og Region Syddanmark, for at opnå en mere præcis forståelse af dynamikken i området.

Permanent mødeforum med Slesvig-Holsten

I løbet af de sidste år er det erfaringen, at fremskridt i samarbejdet med delstaten Slesvig-Holsten typisk sker i forbindelse eller i forlængelse af møder på højt politisk niveau. Det anbefales derfor, at der aftales en mødestruktur, der fastholder og fremmer det gode samarbejde på en smidig og koordineret måde, hvor blandt andet de handlingsplaner, der vedtages for samarbejdet, løbende bliver omsat i aktiviteter og fornyet.

Borgernære projekter under Interreg

Udvalget lægger vægt på, at de aktiviteter Region Syddanmark støtter er efterspørgselsdrevne. I forlængelse heraf er det positivt, at der under Interreg 6A Deutschland-Danmark oprettes en fond for borgernære projekter. Denne fond skal anvendes til at fremme netop efterspørgselsdrevne aktiviteter, der øger det kulturelle og folkelige samvær over grænsen. Udvalget anbefaler at Region Syddanmark støtter den ansøgning Region Sønderjylland-Schleswig har indsendt om at varetage administrationen af denne fond i forlængelse af deres kulturarbejde.

Udvalgets eget virke

Det særlige rådgivende udvalg om dansk-tyske spørgsmål blev oprettet som en del af konstitueringsaftalen efter regionsrådsvalget i november 2021. Udvalgets nedsættelse markerer et politisk ønske om at opprioritere det dansk-tyske samarbejde.

Udvalgets formand er den særlige repræsentant for dansk-tyske spørgsmål. Denne funktion har regionsrådet haft siden 2017. Efter valget i 2021 blev Jens Wistoft (V) udpeget som særlig repræsentant, og dermed også som formand for udvalget.

I udvalget sidder også regionsrådsformanden, Stephanie Lose (V), formand og næstformand for Udvalget for Regional Udvikling, Michael Nielsen (C) og Kim Johansen (S). Udvalget kan således sikre, at dansk-tyske initiativer er koordineret med de politiske prioriteter i hele Region Syddanmark.

Udvalget har indtil nu afholdt tre udvalgsmøder i 2022 (25. februar, 20. maj og 24. august). Udvalget har været fuldtalligt ved alle tre møder. Det anses for passende, at udvalget mødes ca. en gang i kvartalet. Denne mødekadence er således også aftalt for 2023.

Ved møderne drøftes en bred kreds af emner, herunder status for de prioriterede samarbejder, se side 10-12. Udvalget har også drøftet dansk-tyske aspekter af Vadehavssamarbejdet, grænseoverskridende mobilitet og deltagelse i STRING-samarbejdet. Andre internationale samarbejder, der indeholder et dansk-tysk aspekt, vil blive drøftet. Herunder et muligt samarbejde mellem Syddansk EU-kontor (SDEO) og Slesvig-Holstens og Hamborgs tilsvarende organisation Hanse-Office.

Den 3. maj 2022 var udvalget vært for et møde om grænselandets unikke potentialer. Målgruppen for mødet var befolkningen i grænselandet med særlig fokus på unge. Det blev afholdt på Folkehjem i Aabenraa. Fremmødet var flot, og der kom en række interessante input fra deltagerne vedr. sprog, uddannelse, klima, mobilitet, kultur og bosætning. På denne baggrund er der udarbejdet et inspirationskatalog, som kan anvendes i det videre arbejde med emnerne.

Tyske statsborgere bosat i Syddanmark

(2022):

10.104

Udvikling 2017-2022:

+24%

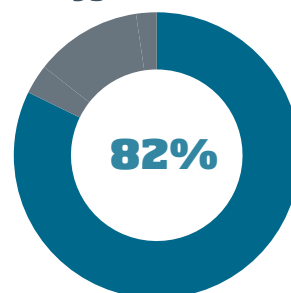

Indpendlere fra Tyskland med fast arbejde i Syddanmark

(2020):

5.573

Procentdel af de tyske indpendlere, der arbejder i Sønderjylland

UDVIKLINGSBAROMETER FOR DANSK-TYSK SAMARBEJDE

Udviklingsbarometret viser et øjebliksbillede samt nogle udviklinger i grænselandet. Illustrationerne er baseret på registerdata fra offentlig tilgængelige datakilder, herunder Danmarks Statistik og Uddannelsesstatistik.

Et mere nuanceret billede af grænselandet kan findes i analysen Grænselandet på tværs fra 2021, hvor der blev gennemført en spørgeskemaundersøgelse for at afdække holdnings- og adfærdsspørgsmål.

Grænsependling fra Tyskland

Der er forskellige måder at opgøre antallet af indpendlere fra Tyskland. I denne rapport er grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark udregnet ved at bruge Danmarks Statistiks arbejdsstyrkestatistik, som vi vurderer er den mest valide datakilde.

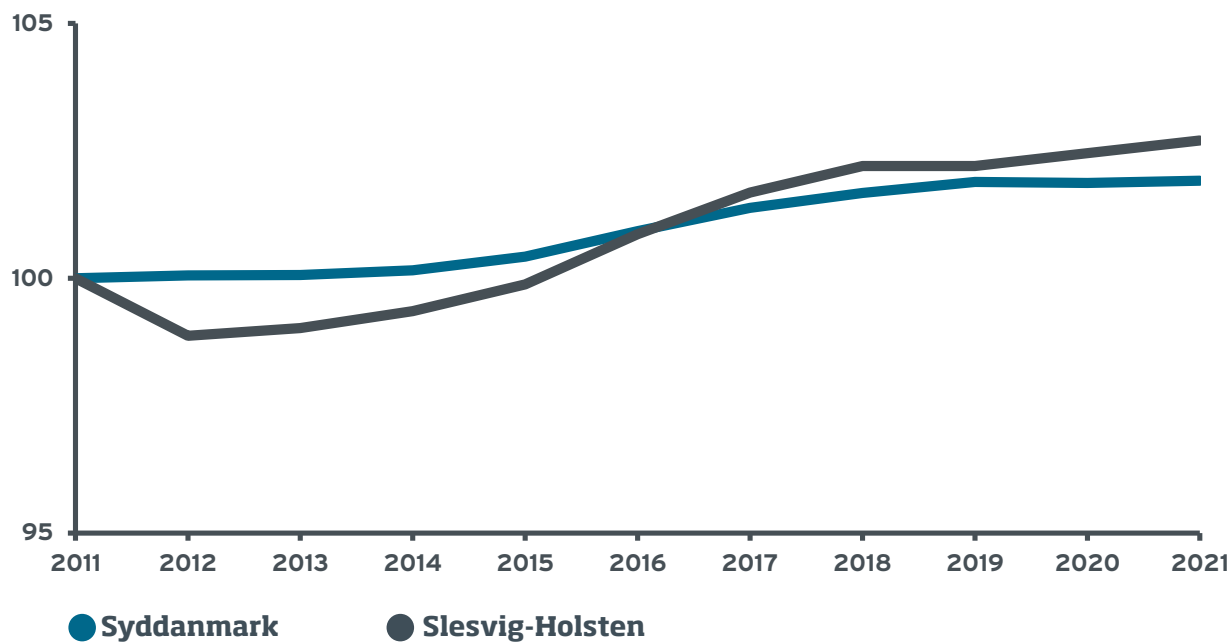
Antallet af grænsependlere er udregnet ved at identificere beskæftigede borgere, der arbejder i en kommune i Region Syddanmark og bor i Tyskland.

Region Syddanmark har ikke adgang til sammenlignelige data for udpendling fra Syddanmark til Tyskland, hvorfor disse data ikke er medtaget i rapporten.

BEFOLKNINGSUDVIKLING I SYDDANMARK OG SLESVIG-HOLSTEN 2011 TIL 2021

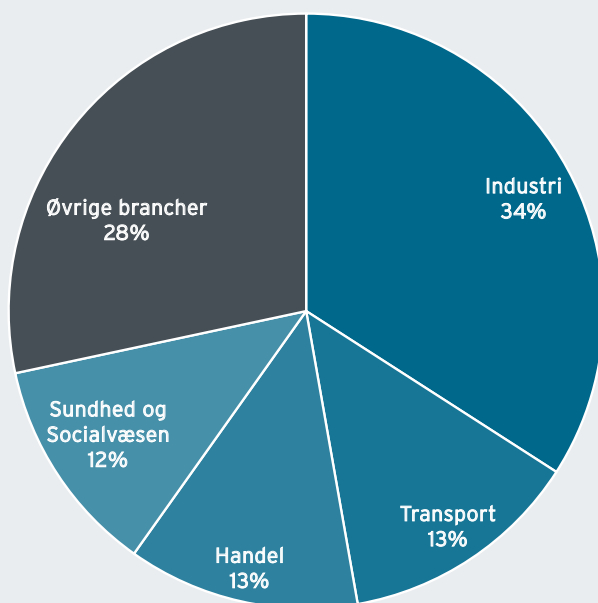

Indeks, 2011=100

Figuren viser befolkningsudviklingen i Syddanmark og i Slesvig-Holsten i perioden 2011 til 2021.

Kilde: DE STATIS, Danmarks Statistik og Region Syddanmark

INDPENDLERE FRA TYSKLAND TIL ARBEJDSPLADSER I SYDDANMARK OPDELT PÅ BRANCHE 2020

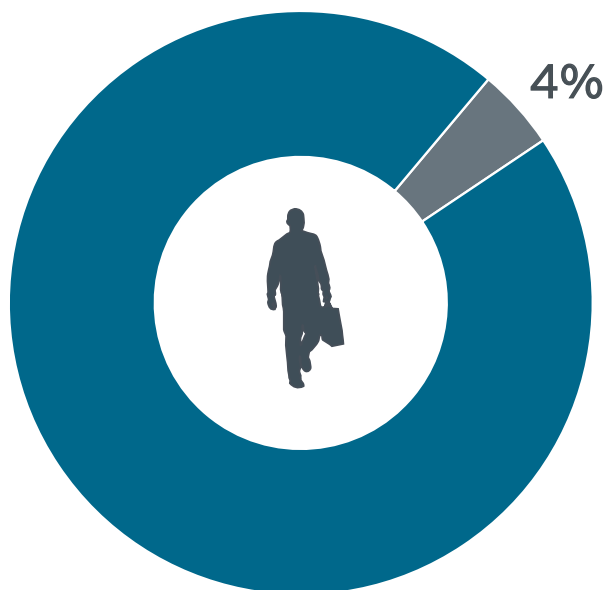

Figuren viser indpendlingen fra Tyskland til Syddanmark opdelt efter branche i 2020.

Kilde: Danmarks Statistik og Region Syddanmark

ANDEL SØNDERJYSKE ARBEJDSPLADSER VARETAGET AF IND- PENDLERE FRA TYSKLAND 2020

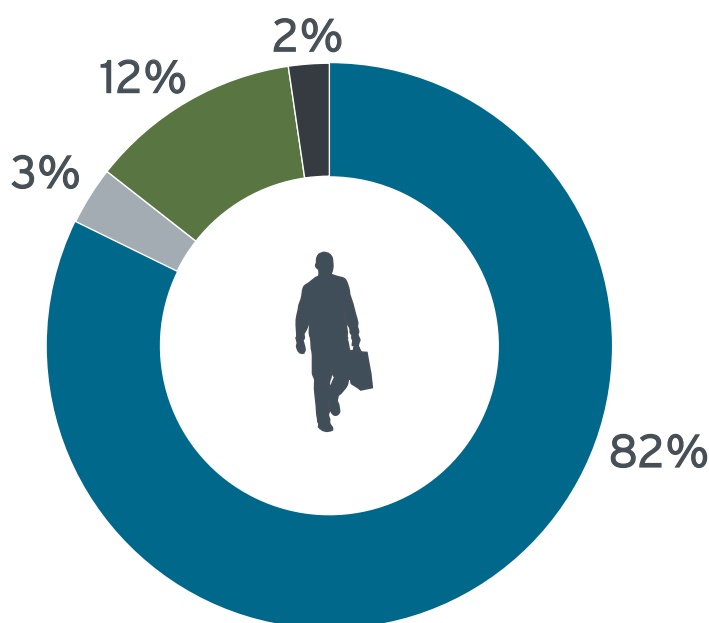
● Sønderjyske arbejdspladser varetaget af tyske indpendlere

● Resterende arbejdspladser i Sønderjylland

Figuren viser, hvor mange procent af de sønderjyske arbejdspladser, der varetages af tyske indpendlere i 2020. Sønderjylland er defineret som Haderslev, Sønderborg, Tønder og Aabenraa kommuner.

Kilde: Danmarks Statistik og Region Syddanmark

ANDEL AF TYSKE INDPENDLERE OPDELT PÅ OMRÅDER I SYDDANMARK 2020

● Sønderjylland ● Storbyregion Esbjerg ● Trekantområdet ● Fyn

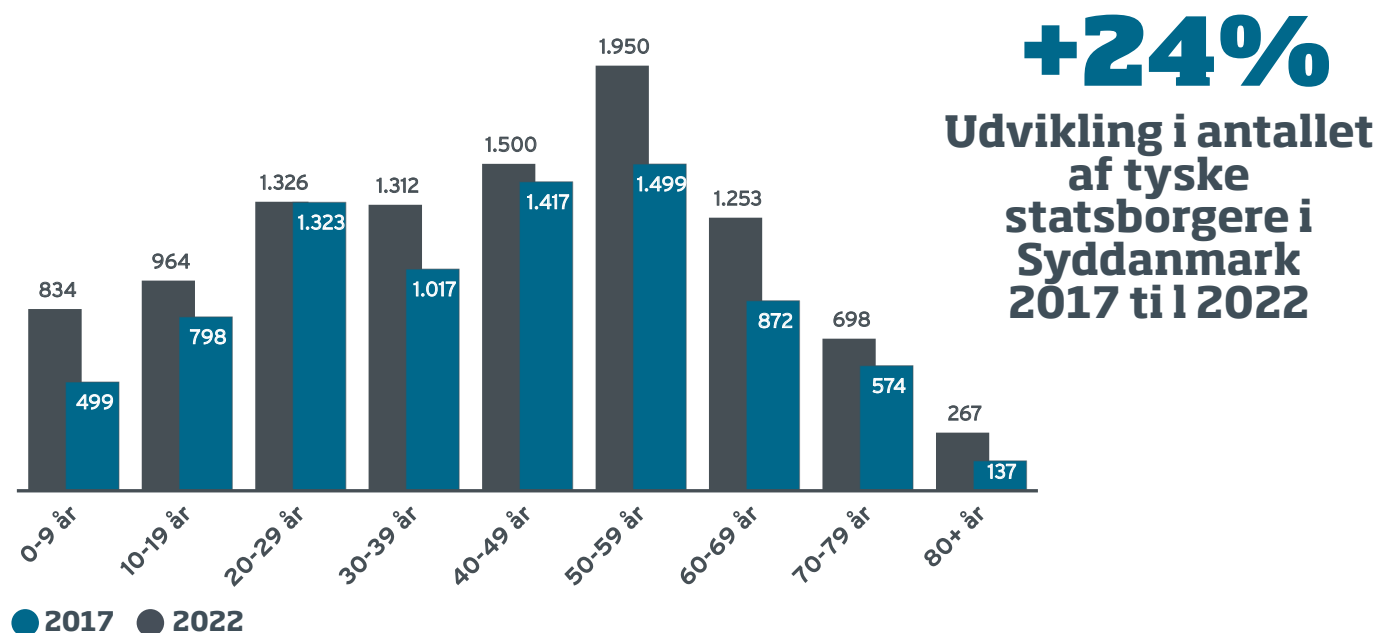
Figuren viser andelen af indpendlere fra Tyskland, der pendler til en arbejdsplads i Region Syddanmark opdelt på byregioner i 2020.

Kilde: Danmarks Statistik og Region Syddanmark

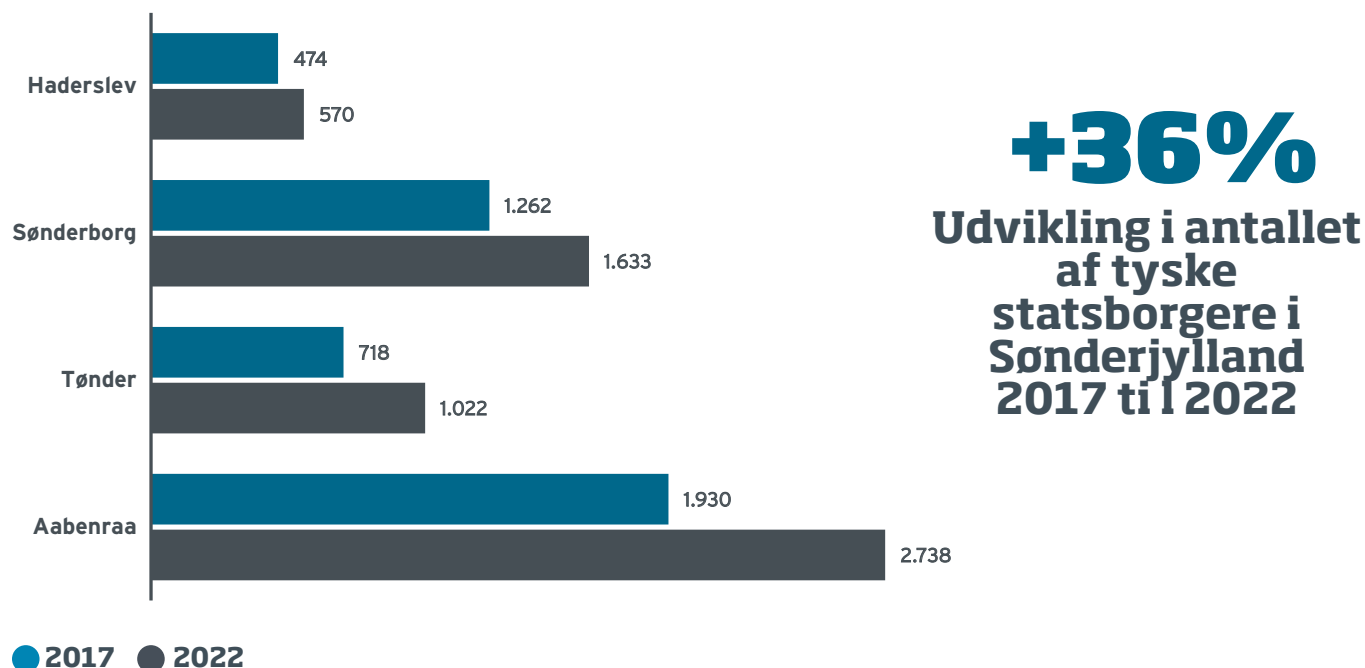
ANTAL TYSKE STATSBOGGERE I SYDDANMARK 2022

Figuren viser aldersfordelingen af tyske statsborgere bosat i Syddanmark i 2. kvartal 2017 og 2. kvartal 2022.

Kilde: Danmarks Statistik og Region Syddanmark

ANTAL TYSKE STATSBOGGERE I SØNDERJYLLAND 2022

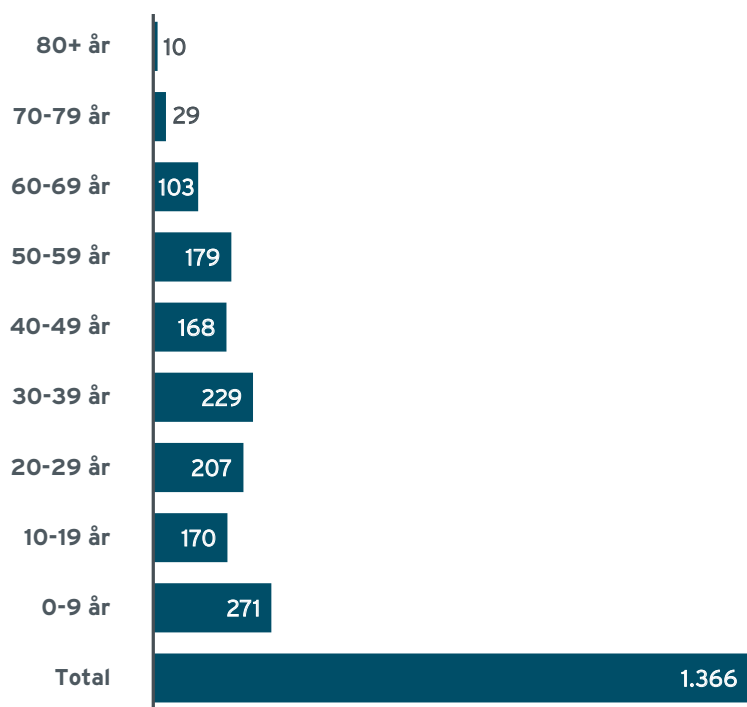

Figuren viser aldersfordelingen af tyske statsborgere bosat i Sønderjylland i 2. kvartal 2017 og 2. kvartal 2022.

Kilde: Danmarks Statistik og Region Syddanmark

NETTOINDVANDRING FRA TYSKLAND 2021

1.366
Nettoindvandringen fra Tyskland til Syddanmark var 1.351 i 2021.

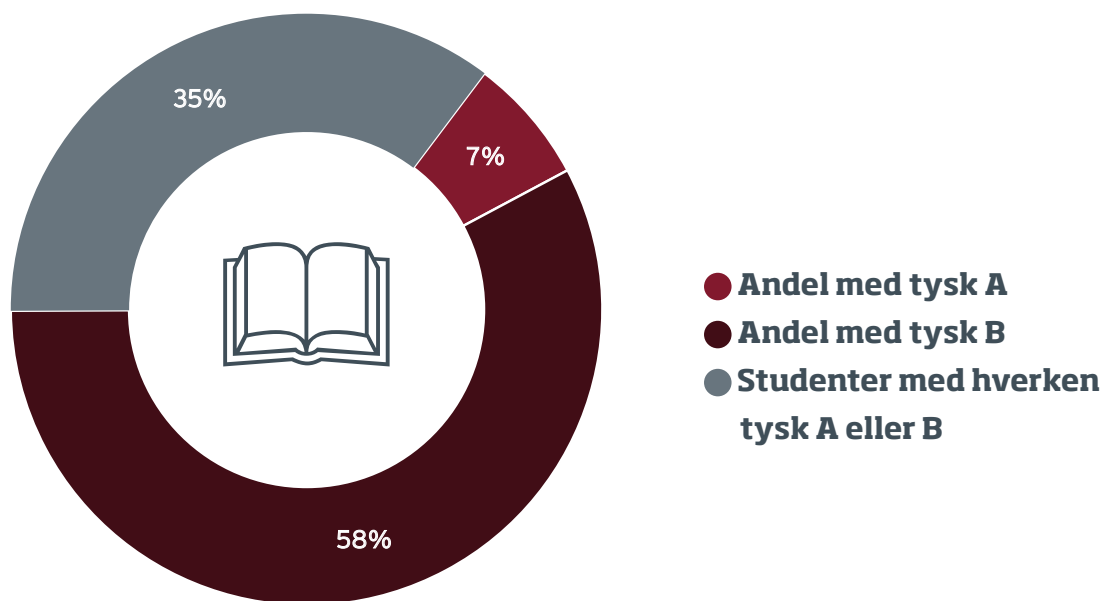
Figuren viser nettoindvandringen fra Tyskland til Syddanmark opdelt på alder i 2021.

Kilde: Danmarks Statistik og Region Syddanmark

STUDENTER MED TYSK PÅ A-NIVEAU OG B-NIVEAU 2021

Figuren viser andelen af studenter med en STX, 2-årig STX eller HHX-uddannelse i Syddanmark, der har bestået tysk på A-niveau eller B-niveau i 2021. Kun ungdomsuddannelser, hvor det både er muligt at have tysk på A-niveau og B-niveau indgår i fordelingen.

Kilde: Region Syddanmark og Uddannelsesstatistik.dk

UDVIKLINGEN I ANDEL STUDENTER MED TYSK PÅ A-NIVEAU 2015-2021

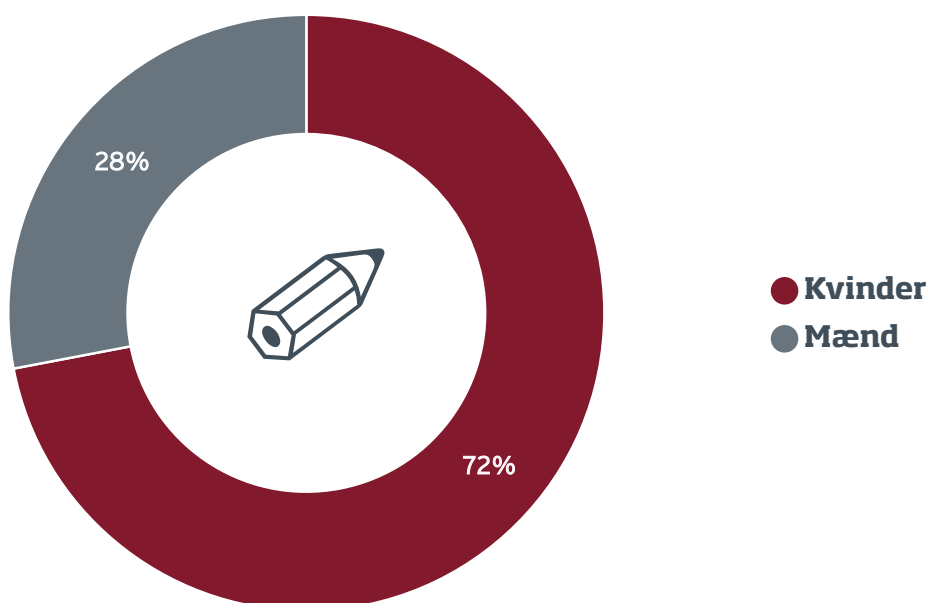

Figuren viser udviklingen af studenter med en STX- eller HHX-uddannelse, der har tysk på A-niveau i Sønderjylland og i Syddanmark i perioden 2015 til 2021. Sønderjylland er defineret som Haderslev, Sønderborg, Tønder og Aabenraa kommuner.

Kilde: Region Syddanmark og Uddannelsesstatistik.dk

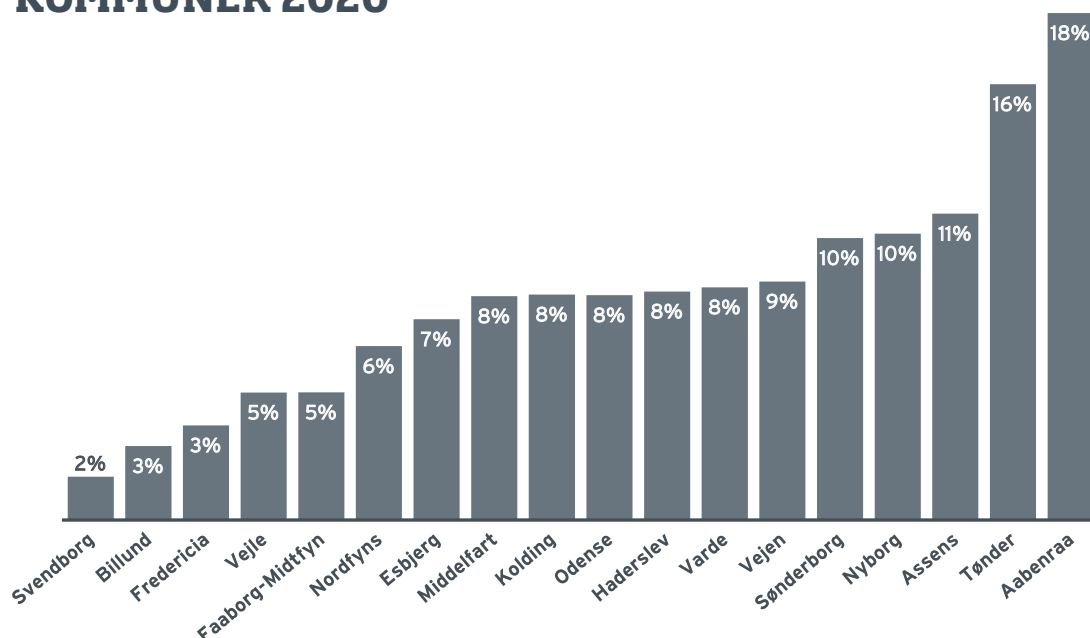
STUDENTER MED TYSK PÅ A-NIVEAU OPDELT PÅ KØN 2021

Figuren viser andelen af kvinder og mænd med en STX- eller HHX-uddannelse, der har tysk på A-niveau i Syddanmark i 2021.

Kilde: Region Syddanmark og Uddannelsesstatistik.dk

STUDENTER MED TYSK PÅ A-NIVEAU OPDELT PÅ KOMMUNER 2020

Figuren viser fordelingen af studenter med tysk på A-niveau opdelt på kommuner i Syddanmark i 2020. Det er ikke muligt at tage en studentereksamen i Fanø, Langeland, Ærø og Kerteminde kommuner. I Billund, Fredericia, Svendborg og Varde kommuner er der ikke data for HHX-elever med tysk på A-niveau. Derfor kan andelen af studenter med A-niveau være højere i disse kommuner.

Kilde: Region Syddanmark og Uddannelsesstatistik

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling